

RAPORT WOJEWÓDZKI Z OBSERWACJI STANU I PRZEBIEGU REALIZACJI PROJEKTÓW COMENIUSA w województwie mazowieckim w roku szkolnym 2005/2006

Jacek Żabicki

Agencja Narodowa programu Socrates Comenius zobowiązana jest do stałego monitorowania jakości projektów partnerskiej współpracy szkół, realizowanych z funduszy europejskich na podstawie kontraktu zawartego z Komisją Europejską. Temu celowi służy:

- coroczna ocena raportów końcowych przesyłanych do Agencji przez szkoły – końcowych beneficjentów programu – po każdym roku realizacji projektu,
- audyt finansowy i merytoryczny w szkole u beneficjenta przeprowadzany przez Agencję Narodową,
- monitoringu realizowanych projektów prowadzone przez współpracujących z Agencją Narodową wojewódzkich koordynatorów i promotorów programu.

Obserwacja przebiegu projektów i uzyskiwanych przez szkoły efektów dokonywana jest w pewnej dyscyplinie metodologicznej. Zachęcamy do zapoznania się z raportem autorstwa wojewódzkiego koordynatora na Mazowszu, wizytatora Jacka Żabickiego, z takiego właśnie monitoringu. Poza interesującymi informacjami o projektach i programie znajdziemy w raporcie ład metodologiczny, godny

polecenia w innych działaniach monitorujących czy ewaluacyjnych.

I. Cel przeprowadzonych obserwacji

Obserwacja miała na celu dokonanie przeglądu i oceny stanu i przebiegu realizacji projektów prowadzonych przez szkoły na terenie województwa mazowieckiego w ramach edukacyjnego programu Unii Europejskiej Socrates Comenius. Obserwacja objęła Szkolne Projekty Comeniusa, Językowe Projekty Comeniusa i Projekty Rozwoju Szkoły realizowane w roku szkolnym 2004/2005.

II. Założenia metodologiczne i organizacja monitoringu w województwie mazowieckim

a) Przedmiot monitoringu: stan i przebieg realizacji Szkolnych Projektów Comeniusa, Językowych Projektów Comeniusa i Projektów Rozwoju Szkoły.

b) Kryteria prowadzonego monitoringu:

1. Zgodność realizacji projektu z zakładanymi w programie celami, treściami, metodami;

2. Adekwatność produktów końcowych do zakładanych celów;
3. Adekwatność uzyskanego efektu końcowego do założeń programu;
4. Wpływ projektu na uczniów, nauczycieli, szkołę i środowisko lokalne;
5. Sprawność organizacyjna realizacji projektu (zarządzanie projektem).

c) Kryteria wyboru szkół/projektów do obserwacji: wybór dokonany losowo.

d) Dane dotyczące monitorowanych projektów: liczba i typ szkół realizujących projekty objęte monitoringiem, typ projektów, rok realizacji, kopie wypełnionych arkuszy obserwacji.

l.p.	Typ szkoły	Nazwa szkoły	Rok realizacji projektu	Typ projektu
1	podstawowa	Publiczna Szkoła Podstawowa w Wildze	pierwszy	szkolny
2	podstawowa	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 w Pionkach	drugi	szkolny
3	podstawowa	Szkoła Podstawowa w Bielsku	drugi	szkolny
4	podstawowa	Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 247 w Warszawie	pierwszy	rozwoju szkoły
5	gimnazjum	Gimnazjum nr 1 w Gostyninie	drugi	szkolny
6	gimnazjum	Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi nr 123 w Warszawie	trzeci	rozwoju szkoły
7	gimnazjum	Publiczne Gimnazjum nr 2 w Siedlcach		językowy
8	gimnazjum	Zespół Szkół nr 67 (Gimnazjum nr 34) w Warszawie		językowy
9	ponadgimnazjalna	LXI Liceum Ogólnokształcące przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii nr 1 w Warszawie	drugi	rozwoju szkoły
10	ponadgimnazjalna	L Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi w Zespole Szkół nr 73 w Warszawie		językowy

e) **Zastosowane narzędzie:** obserwacja prowadzona była z zastosowaniem przygotowanego przez Agencję Narodową, po konsultacji z koordynatorami i promotorami wojewódzkimi, „Arkusza obserwacji stanu i przebiegu realizacji projektu”. Przeprowadzone zostały wywiady z koordynatorami projektu, z dyrektorami, nauczycielami i z uczniami szkół, które biorą udział w projekcie. Dokonano analizy dokumentów związanych z realizacją projektu, a także przeglądu (ekspozycji) produktów końcowych.

III. Prezentacja wyników obserwacji

Przedstawienie wybranych danych według pytań kluczowych zawartych w „Arkuszu obserwacji”.

1. Cele projektu

Czy cele są osiągnięte zgodnie z harmonogramem działań w projekcie?

TAK, we wszystkich badanych projektach.

2. Metody realizacji projektu

Czy projekty są realizowane na lekcjach?

Projekty były realizowane na zajęciach z wielu przedmiotów. Przede wszystkim na lekcjach języków obcych, języka polskiego, informatyki, plastyki, techniki, muzyki, na godzinach wychowawczych oraz innych – w zależności od tematyki projektu. Częstym zjawiskiem była również realizacja konkretnych zadań na zajęciach pozalekcyjnych: kołach zainteresowań albo specjalnie zorganizowanych w tym celu wizytach w różnych instytucjach. Niektóre prace wykonywane były przez uczniów samodzielnie w domu (uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej). W trzech placówkach realizujących projekty rozwoju powstały specjalne grupy zadaniowe, których praca miała służyć realizacji poszczególnych elementów projektu.

Czy projekt jest interdyscyplinarny?

TAK, wszystkie.

Czy praca w projekcie jest prowadzona metodami aktywizującymi uczniów?

TAK, ale w różnym stopniu w różnych szkołach. Są to: praca w grupach, metoda projektu, burza mózgów, drzewko decyzyjne, debaty, drama, metoda Montessori. Uczniowie brali udział w konkursach i w rozmaitych imprezach związanych tematycznie z realizowanym projektem. Kilka placówek aktywizowało młodzież, organizując wystawy prac uczniowskich. W kilku projektach jednym z zadań było opracowanie folderu w języku polskim bądź obcym, który dotyczył danej szkoły lub miejscowości.

Czy realizacja projektu umożliwia doskonalenie języków obcych?

TAK, jednak w różnym stopniu, nie tylko w zależności od rodzaju realizowanego projektu i typu szkoły. W placówkach realizujących projekty językowe, możliwości doskonalenia w tym zakresie, tak dla uczniów, jak i dla nauczycieli, było najwięcej. W pozostałych placówkach zależało to od tematu (celu) projektu lub przyjętej koncepcji jego realizacji. Uczniowie rozszerzali swoje kompetencje językowe (najczęściej) dzięki:

- kontaktom (korespondencji) z rówieśnikami ze szkół partnerskich;
- wykonywaniu rozmaitych zadań w ramach projektu, które wymagały posługiwania się językiem obcym np. praca z materiałami obcojęzycznymi, poszukiwanie informacji w obcym języku, dwukierunkowe tłumaczenia, opracowywanie obcojęzycznych wersji produktów końcowych;
- udziałowi w konkursach językowych, recytatorskich i wiedzy o krajach partnerów;
- wyjazdom do partnerów i wizytom reprezentantów szkół partnerskich.

Możliwość doskonalenia umiejętności językowych dotyczyła również nauczycieli, choć na ogół w o wiele mniejszym zakresie niż uczniów.

Czy przy realizacji projektu stosowane są nowe technologie informacyjno-komunikacyjne?

Zdecydowanie TAK, jednak na różnym poziomie zaawansowania, w zależności od wieku, możliwości i umiejętności uczniów. Przede wszystkim poprzez korespondencję prowadzoną pocztą elektroniczną, poszukiwanie rozmaitych informacji w Internecie, ich przetwarzanie, gromadzenie, przygotowywanie prezentacji w formie multimedialnej (czasem produktów końcowych na CD), tworzenie stron internetowych a ponadto posługiwanie się kamerą cyfrową i przygotowywanie filmów video. W kilku placówkach zwrócono także uwagę na fakt, że stosowanie TIK odegrało wielką rolę w kontaktach z partnerami, a przede wszystkim umożliwiło sprawne przekazywanie niezbędnych materiałów, a nawet produktów kończących dany fragment (etap) całego przedsięwzięcia.

3. Wpływ projektu na uczniów

Czy w projekcie bierze udział duża grupa uczniów?

TAK, w każdej z placówek objętych monitoringiem powstały grupy uczniów, które bardzo aktywnie włączyły się w realizację danego projektu. Stanowiły one swoisty trzon w podejmowaniu i realizowaniu zaplanowanych działań. Poza tym należy stwierdzić, że nauczyciele z powodzeniem włączali do projektu szerszą grupę młodzieży. Na ogół kierowali się tym, aby maksymalnie wykorzystać zdolności i predyspozycje uczniów do konkretnych zadań. W większości sytuacji, nauczyciele mieli świadomość, że projekt umożliwia pozytywne wykorzystanie energii twórczej i poznawczej wychowanków. Oferta zadań (zajęć) projektowych była na tyle bogata, aby uczniowie o różnych zainteresowaniach i różnych możliwościach mogli angażować się w wykonanie poszczególnych prac. Szkoły realizujące projekty rozwoju starały się o włączenie do działania także i uczniów, mimo że założenia formalne w tego typu projektach tego nie wymagają.

Czy uczniowie chętnie angażowali się w zadania wynikające z realizacji projektu?

TAK, we wszystkich szkołach. Wydaje się więc, że tematyka projektów i formy ich realizacji zostały wybrane właściwie. Poza tym nauczyciele, zwracając się z ofertą zajęć – zadań, wynikających z harmonogramu przyjętych do realizacji przedsięwzięć, skutecznie zachęcili uczniów do aktywnego uczestnictwa w projekcie.

Czy uczniowie nabyli nowe umiejętności?

Zdecydowanie TAK, a są to:

- umiejętności komunikacyjne (w szerokim znaczeniu), m.in. sprawność w przygotowywaniu własnych wystąpień w języku ojczystym lub obcym, przełamywanie rozmaitych barier w kontaktach z rówieśnikami z krajów partnerskich;
- umiejętności związane z efektywną pracą w zespole;
- umiejętności dotyczące posługiwania się TIK (różne w zależności od wieku uczniów); tworzenie i korzystanie z kont poczty elektronicznej, przygotowywanie prezentacji multimedialnych, poznawanie podstaw budowy stron internetowych, gromadzenie i przetwarzanie danych;
- umiejętność samodzielnego poszukiwania potrzebnych informacji z różnorodnych źródeł wiedzy.

Oprócz tego, w kilku szkołach nauczyciele zauważyli u uczniów istotne rozszerzenie wiedzy z dziedzin związanych z realizacją projektu oraz zmianę postaw. Ich zdaniem wychowankowie stali się bardziej otwarci i aktywni, wzrosło też ich poczucie własnej wartości.

Czy zwiększyły się kompetencje językowe uczniów?

TAK, nauczyciele języków twierdzą, że zauważyli u swoich uczniów (zaangażowanych w projekt) wzrost sprawności w posługiwaniu się potocznym językiem obcym w sytuacjach naturalnej komunikacji językowej. Ich zdaniem rozszerzyli oni zasób posiadanego słownictwa i wykazują obecnie większą poprawność gramatyczną w swoich wypowiedziach. Nie podejmowano jednak żadnych bardziej sformalizowanych działań, które miałyby określić wzrost tych kompetencji. Dyrektorzy kilku szkół stwierdzili też, że przybierające rozmaite formy

kontakty międzynarodowe młodzieży spowodowały wielki wzrost motywacji do nauki języków obcych. Dotyczy to różnych typów szkół, poziomów nauczania i środowisk uczniowskich. Podkreślono wielki entuzjazm, z jakim uczniowie wykonywali rozmaite zadania w projektach językowych. Projekty te dały możliwość zachęcenia uczniów do nauki dodatkowego języka, np. niemieckiego, ale także i języka należącego do grupy języków rzadkich, np. bułgarskiego. Zainspirowały one starszą młodzież do głębszej fascynacji językiem obcym (portugalski i francuski).

4. Wpływ projektu na szkołę

Czy w projekcie bierze udział duża grupa nauczycieli?

W realizację projektu zaangażowało się od 10% do 30% nauczycieli, w szkołach tworzyły się grupy liderów, którzy byli wspierani przez pozostałych. W żadnej z placówek nie zgłaszano problemów z brakiem zaangażowania ze strony nauczycieli. Niektórzy dyrektorzy podkreślali natomiast fakt, że pomysł realizacji projektu był w gronie nauczycielskim szeroko dyskutowany i ostateczną decyzję o jego realizacji podejmowała rada pedagogiczna.

Czy realizacja projektu wpłynęła na zarządzanie szkołą?

TAK, we wszystkich placówkach. Jednak wprowadzane zmiany dotyczyły bardzo różnych obszarów. Wśród najczęściej wymienianych znalazły się: powołanie nowych zespołów zadaniowych, rozwijanie systemu zadaniowego w funkcjonowaniu placówki, udoskonalenie przepływu informacji i wprowadzenie nowej problematyki do WDN. Niektórzy dyrektorzy zwrócili uwagę na fakt, iż kontakty z kolegami ze szkół partnerskich i wymiana doświadczeń pozwoliły im

inaczej spojrzeć na funkcjonowanie kierowanej placówki i wprowadzić istotne zmiany w sprawowanym przez siebie nadzorze pedagogicznym. Ich zdaniem, realizacja projektu przyczyniła się do większej demokratyzacji w zarządzaniu szkołą. Największe zmiany wprowadzono jednak w szkołach realizujących projekty rozwoju; polegały one m.in. na rozszerzeniu zakresu działań podejmowanych przez placówkę lub wypracowaniu konkretnych procedur postępowania w określonych sytuacjach. W jednej ze szkół padło stwierdzenie, że pomysłna realizacja projektu przełamała istniejące dotąd bariery w ubieganiu się o granty, a także spowodowała zmianę w podejściu do priorytetów w nauczaniu języka angielskiego.

Czy w wyniku projektu powstały autorskie programy nauczania, tworzone są ścieżki międzyprzedmiotowe?

W 4 szkołach NIE, w kilku wprowadzono nowe treści do obowiązujących ścieżek edukacyjnych bądź opracowano nowe, w celu bardziej efektywnej realizacji projektu. Poza tym nauczyciele przygotowali scenariusze lekcji wychowawczych bądź tematycznych do wykorzystania na zajęciach przedmiotowych. W jednej ze szkół realizowane działania w ramach projektu stały się inspiracją do stworzenia nowej koncepcji pracy koła języka angielskiego i innych kół. Tylko w jednej placówce wykorzystano doświadczenia płynące z realizacji projektu do przygotowania autorskiego programu klasy dwujęzycznej, klasy sportowej, a także wypracowania nowego sposobu ewaluacji postępów uczniów w szkole.

Czy w wyniku projektu wypracowano nowe metody nauczania?

W większości szkół NIE, natomiast w wielu placówkach nauczyciele za-

częli pracować metodami, których dotąd nie stosowali. Dyrektorzy zauważyli też, że aktywny udział w realizacji projektu sprzyja coraz częściej wykorzystywaniu TIK na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych.

Czy realizacja projektu wpłynęła na doskonalenie warsztatu zawodowego nauczyciela?

TAK, we wszystkich szkołach, jednak w różnym stopniu. Zdaniem nauczycieli największe znaczenie miała dla nich wymiana doświadczeń z partnerami zagranicznymi. Wielu z nich twierdzi, że w pracy z uczniem, coraz większą rolę odgrywa umiejętność posługiwania się nowymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. Liczna grupa nauczycieli odczuła też potrzebę doskonalenia językowego i podjęła naukę języka obcego.

W kilku placówkach zorganizowano dodatkowe szkolenia rad pedagogicznych, które pozwoliły na bardziej efektywną realizację konkretnych zadań. Dotyczyło to jednak przede wszystkim szkół realizujących projekty rozwoju. Można odnieść wrażenie, że nie w każdej placówce realizacja projektu międzynarodowego została w pełni wykorzystana jako czynnik mobilizujący nauczycieli do doskonalenia zawodowego.

Czy realizacja projektu wpłynęła na integrację społeczności szkolnej?

TAK, zdaniem dyrektorów i koordynatorów szkolnych. Sprzyjała ona intensyfikacji kontaktów z rodzicami, wpłynęła na większą integrację grona pedagogicznego. Pozwoliła na ściślejszą komunikację w relacjach: uczniowie – nauczyciele – rodzice. W jednej z placówek zauważono, że efektem większej integracji społeczności szkolnej była większa otwartość w zgłaszaniu pomysłów.

5. Wyjazdy realizowane w projekcie

Czy wyjazdy przyczyniły się do realizacji projektu?

W większości szkół stwierdzono, że wyjazdy pozwoliły na:

- poznanie kultury, tradycji, realiów życia codziennego w krajach partnerskich; dla młodzieży szczególnie ważne było nawiązanie bezpośredniego kontaktu z rówieśnikami. Pozwalało to na przełamywanie rozmaitych stereotypów we wzajemnym postrzeganiu się;
- uczniowie sprawdzali swoje umiejętności językowe w nowych sytuacjach; niektórzy potraktowali to nawet jako swojego rodzaju egzamin z języka. W efekcie nastąpił ogólny wzrost motywacji do nauki języków obcych;
- nauczyciele mieli możliwość przeglądania się warsztatowi pracy kolegów, funkcjonowaniu podobnych placówek w krajach partnerskich, a także poznali ogólne założenia różnych systemów edukacji, tym samym powstała płaszczyzna bardziej lub mniej formalnej wymiany doświadczeń zawodowych nauczycieli – jednak nie we wszystkich szkołach zostało to w pełni wykorzystane;
- spotkania z partnerami przyczyniły się do planowania kolejnych zadań, korygowania przyjętych harmonogramów, czasem próbowano też wspólnie dokonywać ewaluacji tego, co udało się razem zrealizować;
- kilku dyrektorów stwierdziło, że wyjazdy bardzo motywowały uczniów do wytężonej pracy i były nagrodą za aktywność.

Czy wymiana uczniów jest ściśle powiązana z całoroczną pracą w projekcie?

TAK, w każdej z placówek.

6. Materialne produkty projektu

Czy w wyniku projektu wytworzone są produkty końcowe?

TAK, w każdej ze szkół. Są one adekwatne do charakteru i treści projektów. Uczniowie pod opieką nauczycieli przygotowywali: filmy tematyczne, rozmaite opracowania w wersji tradycyjnej lub też na CD, powstało sporo prac plastycznych wykonywanych rozmaitymi technikami oraz tematycznych prezentacji multimedialnych. Opracowano szereg folderów, biuletynów, broszur i kalendarzy o danej szkole, powiązanych z realizowanym projektem. Powstała polsko-bułgarska książka kucharska i słownik polsko-angielsko-bułgarski ułożony przez gimnazjalistów. W kilku szkołach wykonane prace lub inne materiały podsumowujące (będące produktami końcowymi) umieszczono na stronach WWW. Oddzielną grupę stanowią zasługujące na szczególną uwagę produkty finalne, które powstały w wyniku realizacji projektów rozwoju; są to narzędzia diagnostyczne, wyniki diagnoz przeprowadzone przy ich użyciu, narzędzia ewaluacji opracowane w kilku językach. Bogactwo formy i treści produktów końcowych było różne. W niektórych placówkach było ich mało w stosunku do możliwości, jakie stwarzał charakter projektu. Zdecydowana większość szkół prowadzi też bogatą dokumentację dotyczącą pracy przy projekcie i kontaktów z partnerami.

7. Rozpowszechnianie programu i udział społeczności lokalnej

Czy rozpowszechnione są wyniki projektu?

TAK, w bardzo różny sposób; wewnątrz szkoły odbywało się to poprzez organizowanie rozmaitych prezentacji dla uczniów i rodziców; najczęstszą

formą były wystawy, galerie zdjęć, artykuły w gazetkach szkolnych, gabloty z rozmaitymi informacjami o projekcie, umieszczane w miejscach bardziej uczęszczanych. Niektóre szkoły prezentowały swoje osiągnięcia podczas dni otwartych oraz zebrań z rodzicami. Szkoły starały się zainteresować swoimi działaniami media. Prawie o każdym z projektów pojawiły się artykuły w prasie lokalnej. Niektóre szkoły prezentowały swój dorobek na stronach internetowych. Dwie placówki przedstawiały efekty swojej pracy na konferencjach organizowanych przez ośrodki doskonalenia i KO w Warszawie.

Czy w realizację projektu włączona jest społeczność lokalna?

TAK, jednak nie we wszystkich placówkach w tym samym stopniu. Zdecydowanie większe zaangażowanie środowisk lokalnych w realizację projektów miało miejsce w szkołach spoza Warszawy. Na ogół chętnie w realizację projektów angażowali się rodzice. Kilka szkół włączyło w swoje działania władze samorządowe i uzyskało od nich życzliwe wsparcie. Dwie z nich nawiązały nawet, na bazie projektów, kontakty z placówkami dyplomatycznymi.

8. Ewaluacja projektu

Czy jest prowadzona ewaluacja wewnętrzna projektu?

TAK, poza jedną placówką, w której nie była prowadzona oraz trzema, które ją dopiero przygotowują. W dwóch szkołach dokonano ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej (tzn. we współpracy z partnerami). W kilku innych placówkach brali w niej udział: dyrektor szkoły, koordynator, zaangażowani w projekt nauczyciele, uczniowie, niekiedy i rodzice. Wyniki obserwacji i oceny przedstawiano radom pedagogicznym. W czterech

szkołach miała ona charakter bardzo profesjonalny.

9. Trudności w realizacji projektu

Czy napotkano trudności przy realizacji projektu? Jakież?

- Brak wiedzy i doświadczenia w pierwszym roku współpracy (1)
- Brak zgody partnerów na udział uczniów w wizytach (1)
- Początkowa niechęć nauczycieli do realizacji projektu (1)
- Trudności z dotrzymaniem ustalonych terminów (1)
- Poważne problemy związane z przepływem środków finansowych, z zarządzaniem grantem i z rozliczeniami (4)

10. Zestawienie ocen uzyskanych przez poszczególne szkoły

Ocena w skali 1 – 5	Liczba szkół
1: Zła	0
2: Standardowa	0
3: Dobra	2
4: Bardzo dobra	5
5. Przykład dobrej praktyki	3
Liczba szkół ogółem	10

IV. Wnioski (podsumowanie dokonanych obserwacji)

a) Uczeń a uczestnictwo szkoły w realizacji projektu

Największym zainteresowaniem ze strony uczniów cieszyły się projekty językowe. Wynikało to z faktu, że dawały one możliwość wyjazdu większej grupie osób, a tym samym nawiązania bezpośredniego kontaktu z rówieśnikami. Były to dla mło-

dzieży swego rodzaju sprawdziany sprawności językowej, samodzielności w szerokim tego słowa znaczeniu oraz umiejętności radzenia sobie w nowych sytuacjach zadaniowych i komunikacyjnych. Natomiast projekty szkolne ze swoją różnorodnością realizowanych zadań pozwalały rozbudzać nowe pasje poznawcze i nowe formy pozytywnej aktywności u uczniów o różnych zdolnościach i postawach. Bardzo wyraźnym, pozytywnym i dość powszechnym zjawiskiem, które towarzyszyło realizacji projektów, był wzrost motywacji do nauki języków obcych. Warto podkreślić, że przedsięwzięciom tym towarzyszyły działania, które zachęcały uczniów do doskonalenia umiejętności w posługiwaniu się nowymi technologiami i komunikacyjnymi.

b) Znaczenie pracy w projekcie dla kadry nauczycielskiej

Zdaniem koordynatorów, największe znaczenie dla kadry nauczycielskiej miała wymiana doświadczeń z kolegami ze szkół partnerskich, możliwość poznania innych systemów edukacyjnych i warunków, w jakich funkcjonują podobne placówki w innych krajach. Dzięki bardziej lub mniej intensywnym kontaktom wytworzyła się szansa na wprowadzanie europejskiego wymiaru w nauczaniu. Zjawisku temu towarzyszył wzrost motywacji do nauki języków obcych lub też „odświeżenia” wcześniej nabytych umiejętności w tym zakresie. Dyrektorzy twierdzą, że nauczyciele przekonali się, jak wielką rolę odgrywa posługiwanie się TIK i dlatego wielu z nich przełamało dotychczasowe bariery i coraz chętniej posługuje się nowymi technologiami i komunikacyjnymi w pracy z uczniami. Wiązało się to również z koniecznością

zapewnienia łatwiejszego dostępu do komputera (i Internetu) w szkole. Jednak ta wymiana doświadczeń nie spowodowała rewolucji, jeśli chodzi o metody i formy pracy z uczniem. Tylko w kilku placówkach wypracowano nowe, własne ścieżki edukacyjne i programy autorskie.

c) Funkcjonowanie szkoły a realizacja projektu

Najwięcej pozytywnych zmian pojawiło się w tych placówkach, które pomyślnie realizowały projekty rozwoju. Wymagały one wielkiego zaangażowania i wkładu pracy ze strony dyrektorów i nauczycieli. Efektami były tu: wspólnie wypracowane narzędzia badawcze lub procedury, a nawet przeprowadzone diagnozy określonych obszarów funkcjonowania szkół. Wiązało się to odbywaniem dodatkowych szkoleń większych lub mniejszych grup nauczycieli. Niektórzy dyrektorzy zwrócili uwagę na np.: zwiększenie demokratyzacji w zarządzaniu szkołą, powołanie nowych zespołów zadaniowych, poprawę przepływu informacji, zwiększenie stopnia jawności i kolegalności w podejmowaniu decyzji, rozszerzenie zakresu działań podejmowanych przez szkołę. Kilku dyrektorów włączyło zadania związane z projektem do sprawowanego nadzoru pedagogicznego. W niektórych szkołach potraktowano projekt jako narzędzie wspierające je w dążeniu do osiągnięcia wyższej jakości pracy dydaktycznej, opiekuńczej lub wychowawczej. Monitoring i ewaluacja realizowanego projektu (o ile są prowadzone w sposób właściwy) mogą dostarczać nauczycielom cennej wiedzy o słabych i mocnych stronach funkcjonowania placówki, a w konsekwencji, pozwolić na podejmowanie trafnych decyzji dotyczących działań prowadzących do podnoszenia jakości oferty edukacyjnej szkoły. Realizacja projektów wiązała się także

z wprowadzaniem nowych elementów, zarówno odnoszących się do formy, jak i treści obowiązkowych zajęć. W kilku placówkach organizowano też dodatkowe zajęcia pozalekcyjne. Tym sposobem to, co szkoła oferowała uczniowi, stawało się bogatsze i atrakcyjniejsze. Dzięki nawiązywaniu kontaktów z mediami, szkoły skutecznie promowały efekty swoich działań, tworząc pozytywny wizerunek danej placówki w środowisku lokalnym.

d) Działania godne upowszechnienia, innowacyjność

Należy do nich zaliczyć:

- duży rozmach w podejmowanych działaniach, włączenie wszystkich uczniów do projektu oraz bardzo dobrą organizację i podział zadań w zespole nauczycieli Publicznej Szkoły Podstawowej w Wildze, która realizuje projekt szkolny;
- bogactwo i oryginalność metod i form pracy, wysoką wartość produktów końcowych, ciekawą koncepcję ewaluacji oraz upowszechnianie prowadzonych działań w projekcie rozwoju szkoły, realizowanym przez Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi nr 123 w Warszawie;
- głębokie zaangażowanie koordynatora, dyrekcji szkoły i nauczycieli w realizację projektu oraz istotny wkład w burzenie stereotypów związanych z postrzeganiem kraju partnerskiego w projekcie językowym, realizowanym przez Publiczne Gimnazjum nr 2 w Siedlcach.

Ponadto, z powodu wielkiego zaangażowania dyrektora szkoły i licznej grupy nauczycieli w realizację projektu, na wyróżnienie zasługuje Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 247 w Warszawie.

e) Wnioski z wywiadu finansowego

Jaki procent grantu został już wykorzystany przez szkołę?

W jednej ze szkół ok. 10%, w pozostałych od 70% do 100% (monitoringi przeprowadzono od kwietnia do czerwca br.).

Czy środki z kwoty stałej wydatkowane są zgodnie z harmonogramem projektu?

TAK, w 8 szkołach, w 2 przesuвано przyznane sumy.

Czy środki z kwoty zmiennej wydatkowane są zgodnie z harmonogramem projektu?

TAK, we wszystkich szkołach.

Czy szkoła angażuje środki własne (uzupełnienie 20% do pierwszej raty grantu)?

TAK, w 6 szkołach.

Czy szkoła korzysta z innych środków służących realizacji projektu?

TAK, w 5 szkołach.

f) Trudności w realizacji projektów

Dyrektorzy szkół zgłaszali problemy związane z zarządzaniem grantem, z przepływem środków finansowych, a także z ich rozliczeniem.

V. Rekomendacje

- Odbywanie wizyt monitorujących wydaje się celowe. Dla szkół są one szansą na uzyskanie konkretnej pomocy w pokonywaniu napotykanymi trudnościami, zaś dla osoby, która dokonuje

obserwacji – źródłem wiedzy o stanie realizacji projektów na danym terenie (lub województwie).

- Należy organizować imprezy mające na celu prezentację dorobku szkół realizujących projekty. Spotkania takie (np. festiwale) są źródłem satysfakcji i pewnego rodzaju nagrodą dla autorów i realizatorów przedsięwzięć, a zaproszonych gości (dyrektorów i nauczycieli) motywują do podejmowania podobnych działań.
- Istnieje potrzeba stworzenia płaszczyzny wymiany doświadczeń dla tych szkół, które aktualnie realizują projekty – w celu podwyższenia jakości efektów podejmowanych działań i eliminowania błędów lub niedociągnięć.
- W szkoleniach, które będą prowadzone w niedalekiej przyszłości w związku z nową edycją programu, warto zwrócić uwagę na wielkie możliwości, jakie dają placówkom projekty rozwoju szkoły, które, jak dotąd, nie cieszyły się wielką popularnością, a sprzyjają wypracowywaniu rozmaitych narzędzi, procedur lub innych produktów, służących podnoszeniu jakości pracy placówek.

VI. Załącznik do raportu

- wzór arkusza obserwacji

ARKUSZ OBSERWACJI STANU I PRZEBIEGU REALIZACJI PROJEKTU PRS

Sposób postępowania

1. Monitoring powinien być zapowiedziany i uzgodniony z określeniem warunków wizyty.
2. Monitoring prowadzony jest z użyciem arkusza obserwacji.
3. Przed przystąpieniem do monitoringu, należy wyjaśnić dyrektorowi szkoły i koordynatorowi projektu:
 - podstawę formalną przeprowadzanego monitoringu;
 - cel wizyty monitorującej;
 - kryteria monitoringu;
 - organizację i metody prowadzenia monitoringu.
4. Osoba monitorująca ma obowiązek sprawdzić wszystkie dane szkoły zawarte w arkuszu obserwacji lub uzupełnić wszystkie dane szkoły.
5. W trakcie monitoringu prowadzimy notatki, stosując różne metody monitoringu ujęte w arkuszu.
6. Monitoring prowadzimy głównie przy udziale dyrektora szkoły lub/i koordynatora projektu. Weryfikujemy opinie poprzez obserwację, analizę dokumentów (nie obejmuje ona kontroli dokumentów finansowych – prowadzony jest jedynie wywiad dotyczący zarządzania grantem) oraz poprzez indywidualne rozmowy z uczestnikami projektu np. z nauczycielem, z uczniem.

Kto prowadził monitoring:		
Data i miejsce przeprowadzenia monitoringu:		
I. DANE BENEFICJENTA I PROJEKTU		
<input type="checkbox"/> Nazwa instytucji:	Telefon:	
.....	Fax:	
<input type="checkbox"/> Adres:	E-mail:	
.....	
<input type="checkbox"/> Województwo:	
Nauczyciel – koordynator szkolny:	Typ projektu:	Tytuł projektu:
.....	Nr umowy:
Dyrektor szkoły:	Rok realizacji:
.....
Szkoły partnerskie:	Koordynator projektu:	Partnerzy projektu:
.....
.....
II. ZAŁOŻENIA FORMALNE, ORGANIZACYJNE I KRYTERIA PROWADZENIA MONITORINGU		
Podstawa formalna prowadzonej diagnozy:		
Wymagania programu, zapisy w kontrakcie NA z Komisją Europejską i umowa pomiędzy NA i beneficjentem		
Warunki wizyty (przekazane przed wizytą dyrektorowi szkoły, do spełnienia w trakcie wizyty):		
1. Udział dyrektora szkoły i koordynatora projektu.		
2. Umożliwienie indywidualnego kontaktu z uczniami i innymi nauczycielami pracującymi w projekcie.		
3. Umożliwienie obejrzenia dokumentacji projektu (np. dziennika projektu, korespondencji z partnerami, dokumentacji autoewaluacji, opisu zadań, raportów z wizyt zagranicznych).		
4. Umożliwienie obejrzenia produktów wytworzonych w ramach projektu.		
5. Jeśli zachodzi potrzeba, umożliwienie kontaktu z władzami lokalnymi/organem prowadzącym szkołę i partnerami stowarzyszonymi.		

Cel wizyty monitorującej:			
Diagnoza stanu i przebiegu realizacji projektu			
Kryteria, według których prowadzony jest monitoring:			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodność realizacji projektu z zakładanymi w programie celami, treściami, metodami. 2. Adekwatność produktów końcowych do zakładanych celów. 3. Adekwatność uzyskanego efektu końcowego do założeń programu. 4. Wpływ projektu na uczniów, nauczycieli, szkołę i środowisko lokalne. 5. Sprawność organizacyjna realizacji projektu (zarządzanie projektem). 			
Organizacja i metody prowadzenia monitoringu:			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wizyta w szkole – w miejscu realizacji projektu. 2. Obserwacja zajęć. 3. Analiza dokumentów – prowadzonej dokumentacji projektu, np. autoewaluacji (nie obejmuje kontroli dokumentów finansowych). 4. Ogląd produktów projektu (końcowych). 5. Wywiady z koordynatorem projektu, dyrektorem, nauczycielami biorącymi udział w projekcie, uczniami biorącymi udział w projekcie, przedstawicielami instytucji stowarzyszonych. 			
III. FORMULARZ PROWADZONEJ DIAGNOZY – PYTANIA KLUCZOWE			
Obszar zagadnień	Adnotacje prowadzącego diagnozę	Pytania kluczowe	Tak/ Nie
I. Cele projektu		Czy cele są osiągnięte zgodnie z harmonogramem działań w projekcie?	
II. Metody realizacji projektu		Czy realizowane treści odpowiadają zakładanym celom?	
		Czy występuje zgodność doboru zadań do treści projektu?	
		Jak została zorganizowana praca w projekcie – podział zadań, tworzenie grup zadaniowych?	
		Czy realizacja projektu umożliwia doskonalenie języków obcych?	
		Czy przy realizacji projektu stosowane są nowe technologie informacyjno-komunikacyjne?	
III. Wpływ projektu na uczniów (w przypadku, jeśli założenia projektu przewidywały udział uczniów)		Czy w projekcie bierze udział duża grupa uczniów?	
		Czy uczniowie chętnie angażowali się w zadania wynikające z realizacji projektu?	
		Czy uczniowie nabyli nowe umiejętności?	
		Czy zwiększyły się kompetencje językowe uczniów?	

IV. Wpływ projektu na szkołę		Czy w projekcie bierze udział duża grupa nauczycieli?	
		Czy realizacja projektu wpłynęła na zarządzanie szkołą, czy wprowadzono usprawnienia organizacyjne?	
		Czy w wyniku projektu powstały autorskie programy nauczania, wychowania lub profilaktyki oraz scenariusze lekcji, pomoce dydaktyczne, czy tworzone są programy ścieżek edukacyjnych?	
		Czy w wyniku projektu wypracowywane są nowe metody i techniki nauczania?	
		Czy realizacja projektu wpłynęła na doskonalenie warsztatu zawodowego nauczyciela?	
		Czy realizacja projektu wpłynęła na integrację kadry pedagogicznej?	
V. Wyjazdy realizowane w projekcie		Czy wyjazdy w ramach projektu przyczyniły się do realizacji projektu?	
		Czy wyjazdy są ściśle powiązane z całoroczną pracą w projekcie?	
VI. Materialne produkty projektu		Czy w wyniku projektu wytworzone są produkty końcowe?	
VII. Rozpowszechnianie programu i udział społeczności lokalnej		Czy rozpowszechnione są wyniki projektu?	
		Czy w realizację projektu włączona jest społeczność lokalna?	
VIII. Ewaluacja projektu		Czy jest prowadzona ewaluacja wewnętrzna projektu?	
		Czy jest prowadzona ewaluacja zewnętrzna projektu?	
IX. Trudności w realizacji projektu		Czy napotkano trudności przy realizacji projektu? Jakież?	
X. Współpraca ze szkołami partnerskimi		Proszę określić jakość współpracy ze szkołami partnerskimi.	
IV. INFORMACJA FINANSOWA DOTYCZĄCA REALIZACJI PROJEKTU			
<input type="checkbox"/> Jaki procent grantu został już wykorzystany przez szkołę?			
<input type="checkbox"/> Czy środki z kwoty stałej wydatkowane są zgodnie z harmonogramem projektu?			
<input type="checkbox"/> Czy środki z kwoty zmiennej wydatkowane są zgodnie z harmonogramem projektu?			
<input type="checkbox"/> Czy szkoła angażuje środki własne (uzupełnienie 20% do pierwszej raty grantu)?			

<input type="checkbox"/> Czy szkoła korzysta z innych środków służących realizacji projektu?		
UWAGI BENEFICJENTA DOTYCZĄCE ZARZĄDZANIA GRANTEM		
UWAGI PROWADZĄCEGO DIAGNOZĘ DOTYCZĄCE ZARZĄDZANIA GRANTEM		
V. WNIOSKI Z WIZYTY MONITORUJĄCEJ		
1. Realizacja projektu jest zgodna z zakładanymi w programie Comenius celami, treściami projektu, metodami jego realizacji.	TAK	NIE
2. Osiągnięte efekty końcowe są adekwatne do założeń programu.		
3. Organizacja projektu jest prawidłowa.		
4. Informacja finansowa dotycząca realizacji projektu wykazuje prawidłowość zarządzania grantem.		
5. Realizację projektu wyróżnia jakość podejmowanych działań (np. oryginalność, różnorodność, kompleksowość, wysoki poziom produktów końcowych, głębokie zaangażowanie dyrekcji i kadry, duża satysfakcja uczniów).		
6. Przykład dobrej praktyki.		
OCENA OPISOWA:		
ZALECENIA DLA SZKOŁY:		
OCENA W SKALI METRYCZNEJ 1 – 5 (zaznacz właściwą):		
1: Zła	realizacja projektu nie spełnia warunków programu Comenius.	
2: Standardowa	realizacja projektu jest poprawna, umożliwia osiągnięcie podstawowych celów projektu.	
3: Dobra	realizacja projektu jest dobra, umożliwia osiągnięcie wszystkich zakładanych celów projektu.	
4: Bardzo dobra	realizację projektu wyróżnia jakość podjętych działań, prowadzone jest upowszechnianie wyników projektu w skali szkoły, szkoła prowadzi autoewaluację projektu.	
5: Przykład dobrej praktyki	sposób osiągania celów, wypracowane metody, formy i materiały służące upowszechnianiu efektów projektu oraz prowadzenie autoewaluacji projektu pozwala na wykorzystanie osiągnięć szkoły w celu promocji programu Comenius w Polsce. Projekt jest realizowany w szkole i środowisku lokalnym we współpracy z samorządem lokalnym.	

**Autor jest starszym wizytatorem Kuratorium
Oświaty w Warszawie i wojewódzkim
koordynatorem programu Comenius**